

FIGURE POLITIČKOG GOVORA

ivan ivas

»Niče je napomenuo da je »istina« bila samo očvršćavanje starih metafora. Ele, po tome, stereotip je današnji put »istine«, opipljivi potez koji izumljeni ornament prenosi ka iznuđivačkom, kanonijalnom obliku označenog.« (Roland Barthes, *Zadovoljstvo u tekstu*)

1

1.1. Figurativnost je jedno od najuočljivijih obilježja političkog žargona²). Ovim obilježjem nadopunjavaju se obeležja neodređenosti i vrednosno-umjeravajućeg djelovanja. Kratka definicija žargona kao govornog kiča, to jest, mimetičke, nekreativne djelatnosti snobovskog mentaliteta, neka odmah na početku ukaže na potrebu razlikovanja pjesničke i žargonske figure.

1.2. Termin žargon ne treba vezati samo za omladinske žargone, kako je to uobičajeno. U omladinskim se žargonima redovito zapažaju dojmljive figure i blagonaklono se gleda na svježi žargonski otklon od ustajalog standarda. Promjenjivost, čak radošt stvaralaštva, o kojem govor Dragoslav Andrić u *Rječniku žargona*³ kaže o obilježju omladinskog žargona (a što se nikako ne slaže s navedenim određenjem žargona kao nekreativne djelatnosti), zapravo je nusprodotku jačeg žargonskog obilježja – njegove zatvorenosti. Promjenom jezik zajednica se čuva od uljeza. Ako jezik funkcioniра kao šifrant, jatakl ili stražar (sve su to izvrsne Andrićeve karakterizacije žargona), kreativnost mu ne može biti osnovno obilježje. Osnovna je žargonska funkcija identifikacija i nju omogućuje oponašanje, a ne kreacija. Potreba za čestim promjenama, doduše, iskoristava manje ili više stvaralačke potencijale omladinskih žargonožbora, ali još uvijek je bit žargona, kao i drugih jezičnih varijeteta, u tome da se kreacija normira i tako postane obavezna za sve članove grupe, pa makar i za vrlo kratko vrijeme. Ipak, omladinskim se žargonima mora priznati veća svježina nego nekim drugim žargonima. Istrošeni ili »provaljeni« izrazi omladinskog žargona na vrijeme se zamjenjuju novim izrazima, dok se u političkom žargonu figure uporno održavaju na samrti. Zato s pravom kaže Andrić da su omladinski žargoni »više izletište nego pribježište«. Politički je žargon više pribježište.

1.3. Figurom, dakle, zovemo i autentične obrasce govornog kiča i postupke autentične umjetnosti. Potrebno je upozoriti na razlike, tako da kad kažemo da je jedno od osnovnih obilježja našeg političkog žargona figurativnost, ne mislimo da je to pozitivno obilježje. Mnogi, naime, misle da neumjetnički govorni žanrovi oskudjevaju figurama, ali pri tom ne misle na žargonsku, nego na poetsku figuru.⁴

2

2.1. Figurativnost se može svesti na nekoliko osnovnih obilježja: ponovljenost, shematičnost, globalnost i usmjerenost na drugo.

2.2. U poetskoj figuri ponovljenost je samo nužan element; žargonska se figura ponavljanjem u potpunosti iscrpljuje. Shema, ono što se u retorikama nalazi u formi recepta, ponavlja se u žargonu u istoj realizaciji. Shematičnost je u osnovi jezika. Kad ponavljamo govor (kad ga, na primjer, učimo) jedino shema i možemo ponavljati. Ponavljamo ona mesta koja se nameću percepцији – jaka mjesta, »dobru formu«, dakle ono što je u govornoj masi reljefnije. Te ključne točke obrisa govora izdvajaju

se kao nešto stabilno i doživljavamo ih kao što doživljavamo sliku, kip, to jest *figuru*. Naglašen slog, jaka riječ, neobična kombinacija ili nametljiv otklon govornih vrednota funkcioniраju kao figura ili kalup, kao nešto iz čega se može napraviti kopija, što se upravo nudi kopiranju. Klica je figura u jeziku, a figura već u sebi nosi klicu jezične okomine – fraze. Shematičnost figure mora se zasjeniti uvijek svježim sadržajem. Za doživljaj figurativnosti važna je baš ta igra starog (ponovljena shema) i novog (neponovljena ili neponovljiva realizacija).

2.3. Najviše se o figuri govorilo s obzirom na obilježje upućivanja na drugo. Obično se govori o doslovnom značenju (pravom, prvom koji padne na pamet, dakle, uobičajenom i banalnom) i o prenesenom (drugom) značenju. Figura traži da se razumi nešto više nego što se kaže. Više nego drugi dijelovi govora, ona računa na uključivanje neizrečenog u proizvodnju konačnog smisla. Ako svaki znak upućuje na drugo, onda je figura preoznačavanje znaka, znak na kvadrat, (zlo)upotreba znaka, značkovi kompleks s dvije drugosti jer doslovno i nedoslovno značenje tek u medusobnom odnosu proizvode doživljaj figure. Drugost je skretanje ili, za žargon prikladnije jer je proces završen, skrenutost smisla. Ova se skrenutost ostvaruje kao semantička pomjerenošć (poznata samo unutar grupe, što podržava zatvorenost jezika) i kao skretanje pažnje na općenitiji smisao forme. Ovaj drugi slučaj treba razlikovati od Jakobsonove poetske funkcije.⁵ Nazovimo zato ovu funkciju *autoreferencijskom*.⁶ Njome se osigurava način primanja poruke tako da se cenzuriraju unaprijed primačivo asocijativno (skretanje). Naglašenom autoreferencijskomušću tekst se zaštićuje od eventualnog osporavajućeg čitanja. Forma treba poslužiti kao potvrda istinitosti sadržaja, a posebnost jezika je zaštitna od uljeza. Tekst-labirint istovremeno štiti od nepozvanih i kompetentnog govorniku – znalcu jezika – osigurava aureolu izabrano. U poetskom jeziku označitelj je također u prvom planu, ali tako da ne nudi gotova značenja, nego potiče primaoca da sam nastavi proces proizvodnje smisla šireći asocijativne horizonte.

2.4. O figurama se često govori i kao o otklonu od uobičajenog. Ova žuđena pverzija – jedva, ali namjerno primjetan pomak u odnosu na podležeće pravilo ili simetralu, lako se onda dovodi u vezu s doživljajem lijepog pa se za figuru kaže da je exornatio – ukras govora. Ta ljepota poetskoj je figuri cilj, a žargonskoj samo sredstvo. Zamjenom riječi, ponavljanjem ili dodavanjem, izostavljanjem ili posebnim rasporedovanjem, proizvodi se otklon od prethodno razvijenog očekivanja. Tako otešala forma zahtijeva zastoj u linearnom praćenju poruke, a prekid linearne slijede znači i povratak radi razrješenja čudenja.⁷ Za vrijeme zastoga primalac dobija vrijeme za asocijativna kretanja u jednom smislu slobodna (različita od pojedinca do pojedinca i omeđena jedino osobnim iskustvom), a u drugom smislu neslobodna (dirigirana autorovom kompozicijom označitelja). Zastoj, osim toga, kao i svaki rez i rubno mjesto, proizvodi dodatna uzbuđenja koja čine zadovoljstvo u tekstu.⁸ Tako djeluje poetska figura. Izraz s poetskom figurom upravo je zato jasniji, oštriji, zorniji, živilji i izravniji.

2.5. Gerber je razlikovao figure jezika (proizlaze iz prostog jezičnog osjećaja) od figura umjetnosti jezika (rezultat svjesno jezičnog oblikovanja).⁹ Figura umjetnosti jezika odgovarala bi našem poimanju poetske figure, ali žargonska figura nije prosti figura jezika. Žargonskoj i poetskoj figuri mogu biti zajednička mnogo obilježja, ali u jednom se uvijek razlikuju – u omjeru novog i starog. Dok poetska figura shemu zasjenjuje novim sadržajem, dotide je

žargonska figura plagijat ili čak kopija kopije. Poetska figura je kreacija, nova konstrukcija, a žargonska je standardizirano jezično iščašenje, reprodukcija. Poetska figura u prvi plan stavlja svoju očudjuću neobičnost, svježinu, sam čin kreativnosti, koji u primaoca treba provocirati kreativne potencijale da bi se proces proizvodnje smisla nastavio i dovršio tek primačevom mrežom konotacija. Žargonska figura, ako je kao takva prepoznata, u prvom planu ima naglašena obilježja ponovljenosti, shematičnosti i usmjerenosti na drugo. Poetska figura efikasno predočava predmet govora, dok žargonska ometa referencijsku funkciju, budući da je tek površna imitacija tuđeg izraza. Sa stanovišta referencijskosti, konotacije žargonske figure predstavljaju buku. Budući da je sretana mnoga puta u sličnim kontekstima i istoj realizaciji, žargonska figura počinje djelovati kao katakreza ili običan jezični izraz. Tek ostaje joj nešto od stare poetičnosti jer i dalje ima moć evokacije, ali u ovom slučaju vrlo razlivenog smisla – smisla pripadnosti jednoj konstelaciji riječi, jednom jezičnom varijetu, jednom moralu. U doslovnom citatu bez navodnika i bez navoda izvora ne raspoznaće se individualni napor govornika da prevlada uzore. Njegova je figura čak dokaz nastojanja da se tom uzoru približi. Ona je kombinacija dviju oprečnih vrsta otklona – figure i greške. To je jedina napetost koja se u njoj može naći. Ako je figurativno odstupanje izraz težnje da se na osobit način odmakne od uzora, greška, također otklon, rezultat je neuspjelog pokušaja da se uzor dostigne. Tužno-smiješan dojam pogrešnosti i neuspjeha prati razotkriveni pokušaj žargonomoborca da se označi tudim perjem. Ako je poetsko rezultat svjesnog oblikovanja poruke, to jest, ako je otklon od onog prvog i zato banalnog izraza, koji se automatski stavlja na raspolažanje svojom običnošću, onda je žargonska figura upravo to prvo, obično i refleksno što bi govornik trebalo da odbaci.

2.6. Pod obilježjem globalnosti podrazumijeva se neartikulirano, nelinearno, vizualno ili, vizualnom slično doživljavanje. Ovo obilježje potvrđuje često poistovjećivanje figurativnosti i sličivosti. Zahvaljujući obilježju globalnosti, jedan autentičan odsječak žargona dovoljan je da označi govornika i smisao cijelog govora. (Kao što je, kad na radio-prijemniku tražimo program, dovoljan vrlo mali odsječak da bismo znali želimo li se ili ne zaustaviti i nastaviti slušati.) Pripadajući istoj i dobro poznatoj konstelaciji, djelovito se odslikavaju međusobno, a svaki autentičan dio može postati ekvivalent cjeline.

U svim se retorikama figura preporučuje kao sredstvo postizanja veće izražajnosti i sličivosti, što su ideali klasične retorike i pjesništva. U tom smislu, poetska figura, unatoč svojoj nedoslovnosti, može znatno pojasnitи, (a istovremeno skratiti) izraz. Događa se čudo da odmjereno oneprozirivanjem izraza postignemo veću jasnoću. Žargonomobrcu, međutim, da jasnoće nije stalno. Sporazumijevanje mu nije glavni cilj, pa mu ni komunikacijska (referencijska ili logička) funkcija jezika nije potrebna. Prepisujući figure od drugih, on štedi svoju mentalnu energiju i istovremeno postiže govornu identifikaciju s onima koje oponaša. Žargonske okamine od figura imaju efekte suprotne od onih koje imaju poetske figure. Umjesto da uspori i intenzivira primačeva asocijativna kretanja na mjestu figure, događa se obrnuto. Nailazeći na očekivano opće mjesto, i poučen iskustvom da se očekivanja ne iznevjeravaju, primalac ubrzava kretanje tekstom ili pravi pauzu u slušanju, dakle, preskače. Takva figura tek signalizira formalne obrise govora. Ako se poetskom figurom postiže jasnoća, oštrina, živahnost i izravnost, žargonskim se na-

domjescima postiže upravo suprotno: neodređenost, banalnost i tupost.

2.7. Izvještan broj metafora (biljnih) postao je inventar žargona. Te sistemske metafore (sistemske postaju čim udu u popis jezikosistema) na kraju su puta koji vodi od poetičnog ka trivijalnom, a kojim se napreduje, naravno, ponavljanjem. One izmiku kategorizaciji na mrtve (katakreze) i žive ili poetske metafore. Sistemske metafore žive i uporno se protitiraju. Omiljena su im mesta ceremonijalni i rituálni govorni žanrovi. Mnogo puta opetovane veze, kao što su ove koje slijede, više ne izazivaju sliku: *prostor, sistem, struktura, pozornica, scena, nastup, platforma, put, trasa, polje, orientir, sagledati, graditi, izgraditi, graditeljski, dogradnja, usko, široko* i sl. Nešto od slike ostalo je još u izrazima kao: *kočničari; naplavine; recidivi; Ispit (biti pred Ispitom); položiti Ispit*. U nečemu žargonska figura ipak ostaje slična slici: i figura i cijeli govor djeluju poput slike. Figura se prima u globalu, istovremeno i bez raščlame, kao što se u trenu doživljavaju predmeti i slike. Svojom globalnošću slike uključuje emocije, a isključuje analitičku partikularnost kritički raspoloženog duha. Zato vrljedi jednadžba vidjeti = vjerovati. Slika je pogodno propagandno sredstvo i zato što privlaže već doživljeno i tako upućuju na sjećanje. Slika zato odgovara žargonu, koji teži klasičnosti, i žargonozboru, koji je odgovoran samo prema tradiciji.

Ustaljene perifrastičke zamjene našeg političkog žargona vrlo liče na zagonetke. Ustav i ZUR se zajedno imenuju kao *temeljna opredjeljenja*, SSRNJ kao *najšira društveno-politička organizacija*; OOUR kao *osnovna ćelija delegatskog odnosa ili temeljna ćelija cjelokupnog društveno-ekonomskog i društveno-političkog sistema*; Društveno-političke organizacije kao *organizirane socijalističke snage ili organizirane subjektivne snage ili svjesne političke snage ili vodeće društvene snage*. Ovo su dobri primjeri za tvrdnju, koju je iznio Nortrop Frye, da zagonetka kao govorna figura ima svoje porijeklo u težnji da se komunikacija posreduje okom. U poetskom govoru prisutni su melos (pjesnička muzika) i opis (pjesnička slika). »Korijen opisa u lirici jest zagonetka«, kaže Frye¹⁰: Perifraza, kao i zagonetka, bila bi vrsta neizravnog, zaobilaznog opisa, koji jezik nastoji svesti na vidljiv oblik. No za to obilježenje govorom (circumlocutio) morali bi postojati jaki razlozi (ljepši pogled; zanimljiva slika) da bi ga se pretpostavilo kraćem putu. U žargonskoj perifrazi više tih prednosti nema, pa je možemo zvati perisologijom.

Ikoničnost, kojom djeluje žargonski govor, zajedničko je obilježje društvenih znakova i kodova.¹¹ Svaki žargonski izraz uklapa se u sisteme društvenih znakova kao što su odredi, rituali, ceremonije, slavlja, mode, igre, protokoli. Tako i žargonska figura poprima neodređeno značenje grupne pripadnosti, to jest postaje puki signal identiteta kao što su i grobovi, zastave, uniforme, značke, ordenje, imena, nadimci, titule, pozdravi, način ponašanja i sl. Žargonom se govornik uklapa u sve predstave koje aranžiraju uzroke društveno požeљnog, koje prikazuju postojeću hierarhiju ili podjelu društvenih uloga kao po sebi razumljivu. Ponavljajući neuromorno žargonske figure, žargonozborač pristaje na svoju ulogu u globalnom društvenom spektaklu. Tako sam sebe degradira na ulogu tehničkog pomagala.

3

3.1. Omiljela figura političkog žargona – *natuknica* ili *implikativ*. – nastaje uslojavanjem znakovnih sistema. Ovo uslojavanje opisao je Roland Barthes i prikazao shemom konotiranja i mita.¹² Znak dobija svoje drugo značenje na osnovi prvog (osnovnog ili doslovног) tako što čitav postaje označitelj za globalniji i nejasniji, ali u figuri dominirajući smisao. »Teške« ili »velike« riječi u političkom govoru dijeluju tako da svojom slabom uklopljenošću

u sintagmi i neodređenošću tek otvaraju prazan semiotički prostor, koji popunjavaju strogo polarizirane vrijednosti i/ili najopćenitiji smisao pripadnosti.

Budući da odgovara na pitanje kakvo je što (pozitivno ili negativno; dobro ili zlo), prirodan je oblik vrijednosnog implikativa gramatički determinator – pridjev ili prilog. Usmjeravajući – »odgojna« – funkcija pojačava mu se komparativom ili superlativom, te vezivanjem u grupe od dva ili tri pridjeva ili priloga.

Izrazito pozitivno označeni izrazi mogu imati i drugu funkciju – da zajedno sa predmetom govora pozitivno označe i govornika. Tako funkcioniraju izrazi kao: *dialektički, energično, odlčno, suštinski, angažirano, stvarački, snažno, neposredno, smjelo, beskompromisno, radikalno, čvrsto, sadržajno, operativno, produbljeno, puno, široko* i drugi, takoder i u pridjevskim oblicima, te u komparativu i superlativu. Gramatička funkcija determiniranja izraza kojem se pridružuju ovdje se ukida. Budući puki vrijednosni signali, ovi žargonični ne pojašnjavaju i dopunjavaju, nego doprinose općoj neodređenosti na kognitivnoj razini. Pod diktatom obaveznog prosudjivanja stvarnosti, gramatičke se vrste riječi izjednačavaju u djelovanju. Uklidaju se razlike između pridjeva, priloga, imenice i glagola jer sve ove vrste riječi služe istom – izražavanju ideološke ocjene. Theodor Adorno smatra da natuknica dobiva posebnu snagu supstantivacijom.¹³ Prevaranjem prirodnog oblika natuknice u imenicu dodaje se već postojeći figurativnosti dodatni figurativni sloj. Imenicom se postiže maksimalna statičnost, pa se iskazana shematska procjena čini kao konačno stanje, kao nešto što sasvim sigurno jest. U žargonskoj su upotrebi uvijek pozitivne supstantivirane natuknike: *afirmacija, akcija, konsolidacija, životnost, homogenost, odgovornost, a uvijek su negativne: jednostranost, inercija, nacionalizam*.

3.2. Ovdje se moglo prepoznati i nešto od onoga što kolokvijalno zovemo etiketama. *Ime – etiketa* ukručuje procjenu stvarnosti. Onaj koji stavlja etikete na pojave računa da na to da svaka stvar koja se imenuje više nije sasvim ista kao prije imenovanja. On svima nameće videnje stvari sa svog aspekta. Imenovanjem se pojava istovremeno otkriva, s jednog aspekta, i osporava u svim ostalim aspektima. Imenovanje, koje svoj pozitivan aspekt ima u tome što otkriva negira tradiciju (pravo imenovanje, koje je po pravilu metaforično), u žargonskom se govoru pojavljuje više u svom negativnom aspektu – kao sredstvo prokazivanja i vladanja tako označenim svijetom. Izravno suđe imenovanom izrazi kao *defetizam, malograđaština, oportunistam, voluntarizam, nacionalistički provincializam, anarholiberalistička stihijnost, etatističko birokratski paternalizam*.

Sveukupna žargonska konstelacija izraza sadrži i manje konstelacije. Takav je jedan asocijativni krug izraza metaforičkog porijekla koji asociira na vojsku i rat jer su u tom kontekstu »domaći«. Ratnička metafora pridonosi već prisutnoj islučivosti i nasrtljivosti – baveznim obilježjima političkog govoru svih vremena. Figura borbe je figura reda, koji, zapovijedan doslovno ili figurom, uvijek djeluje represivno. Automatizam upotrebe ratničke metafore pokazuju veze kao: »prestrojavanje cijena, ofenzivni rast i razvoj izvoza«. Susrećemo se s poplavom anarhističkog kriticizma, frontalnog napadanja svih institucija socijalizma, s frontalnim napadima na cjelokupnu rukovodeću strukturu».

Verbalna borbenost, zajedno s drugim ludičkim manifestacijama, sudjeluje u prividnom razrješavanju nagomilanih društvenih suprotnosti.

3.3. Ponavljanje dvaju ili više izraza u istoj vezi i rasporedju uspostavlja cijelinu koja vremenom može dobiti smisao drugačiji od onog koji bismo očekivali od svakog člana posebno. Ove veze poznate su u jeziku pod nazivom *idiomi*. Idiomska veza stječe autonomost u odnosu na kontekst u kojem se pojavljuje. Ta autonomnost vidi se u tome što

idiom funkcioniра kao delimitacijska jedinica smisla i ili vrijednosti, pa se nepromijenjena prebacuje iz konteksta u kontekst. Iako nisu idiomi u strožem smislu (jer im smisao cjeline nije neočekivan s obzirom na smisao dijelova), bitno svojstvo žargonskih ustaljenih veza je čvršća povezanost izraza unutar dvočlane ili tročlane sintagme, nego sa ostalim dijelovima u rečenici. To je dovoljno da takve male autonome cjeline smatramo figurama. Brojnost ustaljenih i više ili manje autonomsih veza izraz je opće žargonske tendencije da poveća pravilnost (ali ne i organiziranost) i tako smanji rizik slobodne jezične djelatnosti. Prvi član autonome sintagme nepogrešivo najačavljuje ostale jer kod primaoca razvijena očekivanja obično se ne iznevjeravaju. Proizvodi li tako žargonozborač povjerenje? Za žargonozborača su obavezne veze kao: *sistemska rješenja, rješenja, činoci, dohodovi odnos, dohodovo povezivanje, privredna kretanja, kritička valorizacija, bilančni okviri, udariti temelje, zbiti redove, mijenjati klimu, širiti prostore utjecaja, gubititi moralne kriterije, ulagati krajnje napore, ostvarivati, politiku razvoja, subjekt društvenog odlučivanja, uvjeti stjecanja dohotka, snage nemirenja s postignutim, otuđeni centri moći i utjecaja, ostaci starih navika i preživjelih shvaćanja i mnoge druge*.

U svjeti žargonozborača još su čvršće vezani izrazi u polusloženicama kao *idejno – politički, monopoličko – uzurpatorski*, i sl.

U konstelaciji žargona jedan autentični žargonski izraz privlači na sebe druge izraze koji se obično sreću u njegovoj blizini. Tako »elokventni« žargonozborač teško može reći terminе ONO i DSZ, a da mu se ne nametne kao obavezan retorički dodatak u kojem se ornamentalno nižu autentične velike riječi kao: sloboda, nezavisnost, teritorijalni integritet. Rečenica treba biti što dulja: »... u narednom razdoblju jačati i razvijati ONO i DSZ kao garanciju naše slobode, nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i nesmetanog samoupravnog socijalističkog razvoja«. Dio iskaza od »kao garancija...« i dalje, sasvim je zališeno nizanje metonimičkih veza. Zališeno s aspekta referencijske funkcije jezika, ali ne i s aspekta ostalih funkcija! Upravo je to autentični, i zato istaknuti dio žargonske poruke.

Kako se figurativni izaz može nametnuti govorniku pokazat će ove dvije rečenice različitih govornika:

1. »Važna je dakle, ocjena sadašnjeg trenutka, ali je još važnije da se pod teretom teškoča ne izgube osnovni kriteriji.«

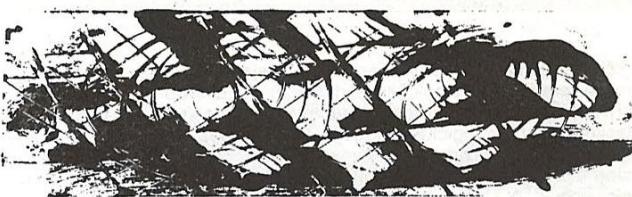
2. »Zadatak osnovnih organizacija i rukovodstava SK u tome je da akciju idejno – politički usmjeravaju kako, pritisnuti teretom sadašnjih teškoča, ne bismo gubili osnovne orientacije i kriterije, već da...« Figura vapi za umnožavanjem, kao što prazni kalup zove na proizvodnju kopija. Što je veći broj kopija, to kalup sigurnije preživljava.

Politički govor prepuni su autonomsih sintagmi stvorenih dodavanjem izraza koji se za prethodni vežu veznikom i, bez konkurenčije najčešćom riječi žargonskog političkog govoru. Najčešće su dvočlane (A i B) i tročlane veze (A, B i C). Sljedeći tekst ima dvije i – rečenice koje sadrže niz manjih i – veza. Neke od njih sasvim su pleonastičke i dobar su primjer mehaničkog figuriranja: »Moramo proučiti, kako se te pojave održavaju na politička raspoloženja i idejna kretanja i ići u opipljivu idejnu i političku akciju, uz primjenu zakonskih i društvenih normi. A onima koji nose partijsku knjižicu i upustili su se u grabežljivost i zgrtanje imovine i kapitala mimo rada i rezultata rada, morali bismo reći da im nije mjesto u Savezu komunista i izbacivati ih iz svojih redova.«

Granjanje rečenice po načelu dvojčanog dodavanja bit će jasnije ako se rečenica predoči ovako:

MORALI BISMO:

1. reći da im nije mjesto u SK
2. i izbacivati ih iz svojih redova

(TO BISMO MORALI) ONIMA KOJI:

1. nose partiske knjižice
2. i koji su se upustili u:

A) grabežljivost

B) i zgrtanje:

a) imovine

b) i kapitala mimo:

- rada

- i rezultata rada

Niz dvojčanih pseudorâčlambi u jednoj rečenici treba asociрати na analitičnost i sintetičnost, dakle, visoku logičnost govornika.

Zargon trijumfira nad govornikom svješću kad joj nametne pleonastičke veze kao: *kako i na koji način; svugdje i na svakom mjestu; opasnosti od stecaja i likvidacije; nepoštovanje i kršenje ugovora; samostalnost i nezavisnost; stimulirati i poticati; ocjenjivati i vrednovati kadrove; prepustiti slučaju i stihiju; mijenjati način i metode rada i mijenjati sadržaje i metode (akcije i metode; stil i mjesto) rada; razradivati kriterije udruživanja i povezivanja*. Može se sporiti oko toga da li drugi član u sintagmi ponavlja u potpunosti smisao prvog člana ili ne. Poznato je da sinonimi imaju različite vrijednosti, te da svaki jezični varijetet drugačije razgraničava semantička polja, što bi značilo da drugi član dopunjava izraz. No čini se da se u navedenim i – vezama radi prije svega o figurama, autentičnim shemama političkog žargona, koja baš zbog toga signaliziraju pravog govornika i pravi politički govor. Na manje općenitima razinama mogu se naći još neki drugi mogući smislovi ove figure: A) Dodavanjem se napuhuje volumen teksta, što treba signalizirati sadržajnost govornika i govornikovu rječitost. 14 B) Ustroštrčavanje ili utroštrčavanje izraza treba proizvesti utisak govornikove snage. C) Figurira se povlaštenost govornika jer on, spajajući izraze u dvočlane sintagme, oponaša govor viših instanci. Kao što božanstvo sebe označava Alfom i Omegom, uključujući u sebi sve što je između tih krajnosti, tako i govornik koji oponaša taj izraz nastoji identificirati sebe s božanstvom, uspostaviti vezu s moći, postići da moći mase koja ga sluša streme njegovim moćima, to jest, nastoji spojiti sebe i Dijade u Jedno. 15 D) Shema A i B figurira umjesto pravog dijalektičkog mišljenja. Ona je tek formalni rudimenti dijalektičkog govora, koji istom shemom končizno dovodi u vezu i oponira suprotnosti. E) Dijade i trijade takođe su sheme najčešćeg grupiranja dijelova u celine ili ritmiziranja. Figura se time potvrđuje kao najprirodniji (najočekivaniji) izgled govora. Ona time pomaže opću žargonsku tendenciju da opridi neprirođeno – da na izgled prirodnom formom sugerira prirodnost predmeta govora. Efemerne civilizacijske institucije treba prikazati kao prirodne, pa prema tome, vjećne i nediskutabilne.

Na politički su žargon vrlo primjenjivi izrazi Nortropa Fryea – brbljarija i crkarija (bubble and doodle). 16 To su elementi podsvjesne asocijacije koji tvore osnovu za lirske melos i opsis. Prvenstvo ritma pred smisalom, kao u dječjem ritmičkom brbljanju, pučkom pjesništvu ili u stihoklepstvu, to jest – brbljarija – može se oprimiriti i mehaničkim ispunjavanjem smislu prethodnih žargonskih formi. Žargonski »stalni epiteti« više su sintaktička, nego semantička figura. Obavezno pojavljivanje jednih izraza uz druge ima razlog u ritmu: očekivano govorno vrijeme ili ritmički obrazac ispunjava se refleksno – onim što prvo naide. Pored slike žargon, dakle, iskoristava i pjesnički »melos«, to jest, ritam. Ritmiziranje hipnotizira i uspavljuje, zaokružuje okolinu u jedinstvenu cjelinu s naglašenom ulogom središta. Brojanice žargonskog političkog govora uspostavljaju lažnu vezu neba i zemlje.

3.4. *Figura balansa* sastoji se u osciliranju između dviju krajnosti. Računajući na lijenos primaočeva duha, brzom oscilacijom nastoji se povezati nepozivno, proizvesti iluziju kontinuiteta i prikriti jaz. Govornik se ne izjašnjava, nego balansira između suprotnih tvrdnjih o istom. Drugost ove figure zove

se alibi: u slučaju poziva na odgovornost, govornik uvijek može dokazati da mu je smisao bio drugdje. Različito se može govoriti o istom i u jednoj rečenici: »... međutim, ne smijemo biti zadovoljni postignutim rezultatima, uprkos tome što su oni značajni.«

3.5. S figurom balansa u vezi je *figura samokritičnosti*. Žargonozborac balansira između kritike i pohvale, pa nije ni kritizer ni bezrezervni hvalitelj. Oština kritike, međutim, može biti figura govornikove institucionalne moći, indeks njegova hijerarhijskog položaja. Kritika je dozvoljena kao figura, to jest, samokritika institucionalnog govornika. Slijedi jedna takva kritika »iznutra«: »Na mlade ljude vrlo negativno utječe pojava kršenja društvenih i moralnih normi, privatizacije, grabežljivosti, korištenja samoupravnih tijela i legalnih procedura za osobne interese, izigravanja normi pri zapošljavanju, upisima u škole, rasporedavanju na radna mesta, u stambenoj politici. A to nerijetko čine i oni komunisti koji se na sastancima i pred javnošću zaklinju u norme komunističkog morala i dijele oštare kritike nekom drugom, a da ne vide sebe i svoju sredinu.«

3.6. Samokritičnost je prisutna i u sljedećem primjeru, ali dominira jedna druga figura – *figura neprijatelja*: »Savez komunista morao bi se od sljedeće godine pa dalje zalagati za promjenu kursa u kojem bi iz izrazite defensivne krenuo u postupnu, ali odlučnu i dugoročnu ofenzivu. U toj ofenzivi najteža oružja i koncentraciju vatre kao i raspoložive snage treba usmjeriti na najjače točke protivnika koji je ukljinjen u naše redove. Poznate su nam snage, poznata oružja, a znamo i tko nam je protivnik. Preostaje samo borba, a tu imamo dovoljno iskustva.«

Mislim da je svakome u SFRJ danas jasno, a trebalo bi biti i svima u svijetu, da bez obzira na prisutne teškoće i slabosti u našem društvu i SK, nema nade za one koji priželjkuju krah ove Jugoslavije, promjenu sistema i skretanje Saveza Komunista sa sacrtanog kursa. Kurs koji treba mijenjati (u prvoj rečenici) i onaj koji treba braniti (u posljednjoj rečenici) naravno nisu isti kursevi.

Kad se spomenu »teškoće i slabosti u našem društvu i SK« prilika je da se pažnja skrene na »one koji priželjkuju krah ove Jugoslavije, promjenu sistema i... Priča o neprijatelju univerzalan je politička figura – nalazimo je u svim političkim žargonima, pa i u našem. Ona treba okupiti narod u monolitno Jedno – »mobilizirati«. Pri tom ona obavlja još jednu korisnu funkciju: skreće pažnju na drugo.

3.7. Nijedan političar ne propusti priliku da ozbiljno preporuči porast ukupne količine odgovornosti u društvu. To se uvijek radi zapovjednim načinom: »Zaključujući ovaj uvod u današnju raspravu, moram ponoviti da svi mi zajedno moramo još odlučnije i brže mijenjati svoj odnos prema radu. Moramo više raditi, više štedjeti, moramo biti efikasniji, poslovnniji i nadasve odgovorniji. Trebamo takvu poslovnu politiku koja računa na dohodak kao rezultat naše produktivnosti, a ne rasta cijena (koje nam ponovo izmiču iz planiranih okvira).« *Figura odgovornosti* ima dvostruko drugo: a) učvršćujući postopeći sistem vrijednosti ona djeluje opominjuće – represivno – jer biti odgovoran znači biti umiješan, biti vinovnik, ako treba i krijevac; b) govorci o odgovornosti, govornik je udaljava od sebe (opet alibi!). Žargonozborac govori o odgovornosti umjesto da govor odgovornost: sam je neodgovoran jer mu govor nije akcija, a niti ju je u stanju provocirati. Žargonom se odgovornost izbjegava. Funtioneri i delegati igraju ping – pong s lopticom odgovornosti: i jedni i drugi osjećaju se odgovornima da kažu što treba i da postave pitanja nešto već nije učinjeno.

3.8. Parafriziranje poznate izreke »Pređimo s riječi na djela« u žargonu je figuriranje već zato što je obavezn sastojak političke besjeđe. Varijacije su vrlo raznolike, ali nijedna ne uspijeva, unatoč oči-

gleđnom trudu, postići efekt izreke – uzora. Evo dva primjera istog autora:

1. »U tim uvjetima nema mjesta za nosioce uopćenih načelnih rasprava i njihovo ponavljanje, i to bez ikakve akcije.«

2. »Nije više dovoljno na sjednicama samo govoriti kako treba veslati, već moramo i sami zaveslati, i to složno u istom pravcu. Što ovakav iskaz implikira? Nije li i ovo figura alibija za vlastito nedjelatno govorjenje, način da se odvratiti kritički pogled od vlastitog govora ukazivanjem na tuđu frazu? Ne podrazumijeva li govornik da se poslije njega ne može reći ništa što ne bi bilo zališno? Prepotentni govornik drsko prisvaja pravo da kao posljednji govornik zaključuje diskusiju i poziva na rad.«

3.8. Ne samo da se sastoje od mnoštva figura, nego i cijela žargonska beseda figurira. Onda kad govornik samo popunjava ceremonijalno vrijeme ne kazuje ništa nepoznato, niti išta što bi se dalo primjeniti na tekuću stvarnost, govor mu je globalna figura autentičnosti, uvijek rasipnički preglozman signal identiteta i pripadnosti. Dužinom dijelova govora označava se važnost misli ili značaj teme, a trajanje čitavog govora figura je važnosti govornika u protokolu ceremonije. I »stil« figurira: on treba biti slika napornog rada i pameti. Neorganiziranim asocijacijama pretrpane rečenice, mješavina političko – ekonomijskih tehničkih termina i žargonizama, nejasne gramatičke konstrukcije, perifrasističke i metaforičke zamjene, sve to treba jednu neartikuliranu nakupinu riječi prikazati kao visoko artikuliran i logičan govor, govor kojem je referencijska funkcija jedina. »Teški stil« uvijek je bio figura logičnosti, a pomalo i figura laskanja razumskim moćima publike kojoj se tako teškim načinom govor autor može obratiti.

4

4.1. Semiolosko osvješćivanje, da parafraziram Pierrea Guirauda,¹⁷ trebalo bi slobodi osigurati budućnost. Istu misao izrazio je Roland Barthes kad je napisao da jedino mitolog može slobodno izabrati svoj izraz jer je u stanju da razobliči mitove koje mu nameće njegova suvremenost. Barthes je čak zamislio jednu »subverzivnu« lingvističku disciplinu, koja bi prateći dijakronijsko očvršćivanje riječi, ukazivala i na jezičnu i retoričku prirodu istine.¹⁸ (Ovaj dio nauke o jeziku je već za sebe zovem – žargonologijom).

4.2. Već duh je posrednik prema svijetu izvan čovjeka. I jezik – artikulirani artikulator – posrednik je kojeg se ne može izbjegći. Žargon sa svojim standardiziranim figurama i viškom pravilnosti još je jedna dodatni sloj posredništva. Pjesnik je svijest da se ovo jezično posredništvo ne može izbjegći i da je jedino što ostaje da se ne zaboravi na njega. Poetičan govor upozorava na jezik tako što ga čini vidljivim – neprozirnim prema predmetnoj stvarnosti. Znakovne se veze deautomatiziraju i tako osvješćuju. U središte pažnje iznenada stupa materijalna realnost označitelja. Žargonozborac također želi vidljivost jezika, ali u ograničenom obliku. Jezik treba da ga hitro predstavi kao autentičnog. U tome, i samu u tome, žargon je vrlo neposredan – djeluje kao slika. Žargonskom neartikuliranosti govornik pred publikom slika svoju podobnost. Posrednost se kao smetnja pojavljuje na komunikacijskoj (referencijskoj) razini. Grubost artikulacije – svijetu nametnuti shematizam od samo dvije krajnje kategorije (Dobro i Zlo) – žargonski govor čini neprimjenjivim na stvarnost. Finija artikulacija svjetla, kojoj streme i znanost i umjetnost na različite načine, bila bi jedina prava alternativa žargoniranju. Budući da žargonozborac ne želi da ga muči problem jezičnog posredništva, on, kao i pisci realizma, laže sebi i drugima da svojim jezikom točno transkribira, upravo – reflektira stvarnost koju prikazuje. Da bi proizveo ovu iluziju savršene prozirnosti jezika, on doziva u pomoć intelektualizam, ali samo na površini iskaza. Intuitivno zna da dobra lo-

gička organizacija teksta smanjuje osjećaj vremena, produžuje psihološku sadašnjost. Ali sasvim krivo, on logičku organizaciju nadomješta samo imitacijom forme logičkog izraza. Sintetičnost se glumi velikom dužinom rečenice, koja kao da nastoji čitav tekst usisati u sebe i tako postati rečenica – tekst. A analitičnost signaliziraju dvočlane sintagme – naizlgled raščlame. Govornika muči osjećaj da nije rekao sve i da nije bio savršeno cijelovit, pa neprestano dodaje.¹⁴ Žargonozborac bira krivi put do vjećne sadašnjosti. U školi su ga učili da su se važne i oponašanja vrijedne stvari već dogodile i zato je on okrenut tradiciji, uvjeren da će vjećnost dostići klasičnošću.

4.3. Žargonozborac ili demagoški zloupotrebjava društvene znakove i kadrove (maligna žargonska retorika) ili sasvim nesvesno poseže za prvim izrazom koji mu je pri jeziku jer ga uši uvjeravaju da se sada tako govori. Za nesvesnog žargonozborca trend je zapovijed jer mu je između uha i jezika kratak, gotovo refleksan put. U ovom drugom slučaju radi se samo na izgled o benignoj retorici. U oba slučaja žargonozborac je nesloboden u jeziku, tako reći govorom jezikom. Bilo je zato potrebno imenovati (prokazati) ovu ograničenu i ne-kreativnu upotrebu jezika, koja već postaje pose-

ban jezik. Ovdje je, međutim, bilo govora samo o jednom segmentu žargončnosti – prikazane su samo neke od figura našeg političkoggovora. Nadam se da je ovaj prikaz ipak dovoljno poticajan da pozove i druge dobromjerne da kritikom lošeg političkoggovora pomognu politici da se deprofessionalizira i obnarodi. Politika tome teži oduvijek i neprestanu.

BILJEŠKE

1. R. Barthes, *Zadovoljstvo u tekstu*, preveo A. Aćin, Gradina, Niš 1975, str. 57

2. Opširnija definicija, opis drugih obilježja i tumačenje nekih figura političkog žargona mogu se naći u I. Ivić, »Politički žargon«, *Kulturni radnik*, 1984. 4., str. 151–172.

3. D. Andrić, *Rečnik žargona*, BIGZ, Beograd 1976.

4. Po Ivi Škaricu, jednoznačnost i doslednost neprimjerene su govoru: prava priroda govora je u skrivanju – »dobrohotno obmanjivanje«, I. Škaric, »U potrazi za izgubljenim govorom«, *Pitanja*, Zagreb, 1972, br. 42 – 43.

5. R. Jakobson, »Lingvistica i poetika«, tekst u istoimenoj knjizi preveo R. Bugarski, Nolit, Beograd 1966, str. 285–326.

6. Za pojam autoreferencijalnost vidi u N. Miščević, *Filosofija jezika*, Naprijed, Zagreb 1981, str. 46.

7. Za pojmove *otežana forma* i *očuđenje*, kao i uopće za obilježja pjesničkog jezika, vidi u N. Petković, *Jezik u književnom delu*, Nolit, Beograd 1975.

8. O rubovima teksta kao izvoru zadovoljstva za primaoca vidi u R. Barthes, *Zadovoljstvo u tekstu*, naročito str. 7–12.

9. Za Gerberovu podjelu figura, te o figuri općenito, vidi u R. Simon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih izraza*, Matica hrvatska, Zagreb 1969.

10. N. Fraye, *Anatomija kritike*, preveo Giga Gračan, Naprijed, Zagreb, 1976, str. 311–319.

11. O društvenim znakovima i kadrovima vidi u P. Guiraud, *Semio-
glia*, preveo Mira Vuković, BIGZ, Beograd 1975, str. 89–105.

12. R. Barthes, *Književnost, mitologija, semioligija*, preveo I. Čolović, Nolit, Beograd 1971, str. 263–275.

13. Th. W. Adorno, *Žargon autentičnosti*, preveo D. Rodin, Nolit, Beograd 1978.

14. Ovakvo tumačenje dvočlanih i tročlanih veza daje Boris Tomaševski analizirajući Lenjinovu retoriku. Po mišljenju Tomaševskog, u dobrimgovornika ova figura štedi prostor/vrijeme jer jačinom izraza konstrukcija teza«, preveo M. Cvitan i Lj. Mirk, *Teka*, 1974, 4, str. 807–820.

15. O i-vezama u fašističkim govorima kao sredstvu spajanja govorika sa publikom vidi u K. Theweleit, *Muške fantazije*, preveo Vilmal i Branko Ožbolt, GZH, Zagreb 1983, knjiga III, str. 115.

16. N. Frye, *Isto*, str. 311.

17. P. Guiraud, *Semio-
glia*, str. 111.

18. R. Barthes, *Zadovoljstvo u tekstu*, str. 57.

19. »... što god je logika rečenice čvrše izgrađena, osjećaj je njenja trajanja kraći. Savršena misao postala bi mirovanje, rekli smo već prije, vjećna sadašnjost. Misao teži da nade svoju sigurnost u stacionu, i svaki put kad misao to ne uspije pokušava to bolje postići ponovo. To je razlog da nakon jedne rečenice započinje drugu, da nakon jedne naučne spoznaje pokušamo novu, ovog puta savršenu – i tako unedogled.« I. Škaric, »Govor, čovjek, univerzum«, *Encyclopaedia moderna*, IV, 1969, 9, str. 79–84.

Moć reči

ck. oqden, i. a. richards

O d najranijih vremena Simboli, koje ljudi koriste da bi potpomogli proces mišljenja i da bi zabeležili svoja dostignuća, bili su stalni izvor čudenja i obmana. Čitava ljudska rasa bila je toliko impresionirana svojstvima reči kao instrumentima kojima se kontrolisu stvari, da im je u svim razdobljima pripisivala okultne moći. Između stava jednog staroegipčanina i savremenog pesnika na prvi pogled možemo ustanoviti veoma male razlike »Sve su reči spiritualne«, kaže Volt Vitmen, »ništa nije spiritualnije od reči. Odakle su došle? Koliko je hiljada i desetine hiljada godina trebalo da protekne da bi došle?« Ukoliko potpuno ne shvatimo duboki uticaj praznoverja koje reči sadrže u sebi, nećemo razumeti ni postojanost određenih rasprostranjениh jezičkih običaja koji još uvek kvare i najpažljivije mišljenje.

Kod većine, pa i kada se radi o običnoj diskusiji, uticaj ove zaostavštine je sveprožimajući, ne manje u jeziku no u ostalim sferama života. »Kada bismo otvorili glave dva čovjeka iste generacije i zemlje, ali sa suprotnih krajeva intelektualne skale i pročitali njihove misli, verovatno bismo pronašli da su njihovi umovi različiti u meri u kojoj bi bili različiti umovi onih koji pripadaju različitim vrstama... Ma koliko god ono bilo šokantno za poglede prosvećenih članova društva, praznoverje prezivljuje stoga što je još uvek u saglasnosti sa mislima i osećanjima drugih, koji, mada su od strane onih boljih privrnuti na civilizaciju, ostaju varvari i divljaci u srcu.«¹⁵)

Većina obrazovanih ljudi je potpuno nesvesna do kog stepena ti ostaci prošlosti prezivljavaju pred njihovim vratima, a još manje shvataju kako je njihovo vlastito ponašanje modelirano nevidljivom rukom prošlosti. »Samo oni koji proučavaju ovaj problem«, dodaje Frejzer, »svesni sudbine zemlje koja je pod našim nogama, i koliko je ona izbuškana nevidljivim silama«.

Površina društva, kao i mora, priznaju antropolozi, može biti u stalnom pokretu, ali njegova dubina, kao i dubina okeana, ostaje gotovo nepokretna. Samo svakodnevnim zaranjanjem u te dubine možemo ostvariti kontakt sa našim sunarodnicima; samo – u slučaju jezika – uzdržavanjem od prednosti ovog ili onog sistema naučnih simbola, samo napajanjem na istoj nepročišćenoj struci možemo živjeti u zajednici. Ako se oblaci akumulirane verbalne tradicije rasprnhu i nad nama na otvorenom prostoru – u naporu komunikacije, u pokušaju in-

terpretacije – samo nekolicina će razviti nešto poput rudimenta odbrane.

Moć reči je najkonzervativnija sila našeg života. Tek juče su antropolozi počeli da priznaju postojanje ovih neizbežnih verbalnih spirala kojima je obavijen toliki deo naše svesti. »Uobičajena nasledena šema poimanja koja je svuda oko nas, prirodna i neprirosnovana kao naš nasušni vazduh, i pored svega toga nam je nametnuta i na bezbroj načina ograničjava naše intelektualne kretnje – utoliko sigurnije i neodoljivije stoga što je, budući inherentna jeziku koji moramo da koristimo da bismo izrazili i najjednostavnije značenje, usvojena i prilagodena pre no što smo uopšte počeli samostalno da mislimo.«¹⁶

A iz same strukture našeg jezika jedva da možemo pomisliti da pobegnemo. Proteklo je na desetine hiljada godina od kada smo izgubili repove ali mi još uvek komuniciramo kroz medijum koji je razvijen za potrebe čovjeka koji nastanjuje drveće. A kao što jezički zvuci i oznake svedoče o svojim drevnim izvorima, tako i asocijacije ovih oznaka i zvukova, navike mišljenja koje su sazревale sa njihovom upotrebotom i sa strukturama koje su im nametnuli naši praroditelji svedoče o jednakom značajnom kontinuitetu.

Možemo se smejeti lingvističkim iluzijama primitivnog čovjeka, ali možemo li zaboraviti da je verbalna mašinerija na koju se mi tako spremno oslanjamo i uz pomoć koje naši metafizičari tvrde da istražuju prirodu egzistencije, uspostavljena upravo od primitivnog čovjeka, i može biti odgovor na druge iluzije, koje je teško da su manje velike i lakše za iskorjenjivanje? Ovdje nam može biti dovoljno da se podsetimo uticaja svetih i tajnih rečnika, i zabranjenih reči bilo koje vrste. Skoro svaka evropska zemlja može nam pružiti primere priče u kojoj ime (Tom-Tit – Tot, Vargaluska, Rumpenstilskin, Finur, Zl) mora biti otkriveno pre no što se neki princ oženi, ili neki džin prevari.¹⁷ Po kontekstualnom objašnjenju povezanosti, koja je posledica savremenog razvoja asociacionizma, sa njegovim ogromnim naglaskom na ulozi jezika u sećanju i imaginaciji, jasno je da je u vremenu pre psihološke analize bila moguća evidencija o specijalnom svetu moćnih reči, jer su *nomina* kao *numina* morale izgledati kao nadmoćne.

U starom Egiptu bile su preduzete mere predozrosti da bi se predupredilo izumiranje osme duše ili-duše-imena, i da bi se uzrokovalo njeno trajanje zajedno sa trajanjem imena Bogova¹⁸. U tekstovima nađenim u piramidama spominje se bog Kern tij. Reč: Reč poseduje ličnost kakvu ima ljudsko biće. Stvaranje sveta se duguje Totovom tumačenju božanske volje. Veći deo ljudskog roda morao je jednom verovati da je ime integralni deo čoveka identifikovanog sa dušom ili da je njegov tako snažan deo da može da zameni celinu, kao što za radnike kažu da su »fabričke ruke«. U *Otkrivenju čitamo: »U zemljotresu je ubijeno sedam stotina imena ljudi«, a zatim u pismu upućenom Sardijskoj crkvi, »Ti imaš nekoliko imena u Sardisu koja nisu uprljala svoju očeđu. Životinja koja izranja iz vode ima na glavi »bogohulna imena«. Sama blasfemija je jedan takav slučaj, jer za boga se prepostavlja da je lično sablažnjen obesvećivanjem njegovog imena: čak i za vladavine Henrika VIII jednog dečaka su osudili na smrt spaljivanjem zbog nekih žaludnih reči vezanih za pričeće koje je on imao prilike da čuje – a koje je on neuko ponovio.¹⁹*

»Zašto me dozivaš po imenu, kada znaš da je tajno? (ili »neizrecivo«, prof. G. F. Mur), kaže božji andeo Manoju u knjizi *Sudija*. Gotovo svi primitivni narodi izražavaju negodovanje pri pomenu njihovih imena; kada je vladar na Novom Zelandu nazvan Vai, što znači voda, za vodu je moralio da se izmisli novo ime; a u Frejzerovoj *Zlatnoj grani* prikupljeni su brojni primeri reči – tabua da bi se pokazala univerzalnost ovakvog stava. Ne samo vladari, već i bogovi, i šta više i sveštenici za koje se veruje da u njima prebivaju bogovi (verovanje koje je materalo Kantonjane da primene termin »božje-kutije« za takve izabranike) ubrajaju se u žrtve ove logofobije. Znamo kako je Herodot odbio da pomene, Ozirisovo ime. Istinsko i veliko ime Alaha je tajno ime²⁰, slično je sa božanstvima bramanizma i sa pravim imenom Konfučija²¹. Ortodoksnii Jevreji očigledno izbegavaju ime Jehove²². Možemo poređiti izraze kao »Hvala bogu« »Do davola« i većinu eufemizama. Među Hindusima je običaj da ako se izgubi jedno dete drugo dobije neko pogrdno ime. Muško dete dobije ime Kurija, ili Danghil-duh naravno zna narod po imenima i nadgledaće ništavne. Jednostavno, Bog zna svakog čovjeka po imenu – i Bog reče Mojsiju »Ti što si našao milost u mom pogledu i ja